

Ferahfeza Âyin-i Şerîf-i

Dördüncü Selam

NEY

Bestekâr : Hammamizade İsmâil Dede Efendi

Usûlü : Ağır Evfer [9/4]

Güftekar : Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî

The musical score is written for the Ney instrument, featuring a 9/4 time signature and a key signature of one sharp (F#). The melody is composed of eighth and quarter notes, with some measures containing rests. The lyrics are written in Turkish and are aligned with the notes. The score is divided into eight staves, each containing a line of music and its corresponding lyrics. The lyrics are: Ah Sul ta nı me ni ni Sul ta nı me ni Ah en der di lü can can i ma ni me ni Ah der men bi de mi mi men zin de şe vem Ah yek can çi şe

1 Ah Sul ta nı me

3 ni ni Sul ta nı

5 me ni Ah en der di

7 lü can can i ma

9 ni me ni Ah der

11 men bi de mi mi

13 men zin de şe vem

15 Ah yek can çi şe

Hammamizade

İsmail Dede

Efendi

[(09.01.1778 , İstanbul) - (29.11.1778 , Mekke)]

Türk bestecisi, Hammamizade takma adıyla tanınan İsmail Dede Efendi sesinin güzelliği ve müzik yeteneği çok küçük yaşta ortaya çıkınca, dönemin ünlü müzikçilerinden Uncuzade Mehmet Emin Efendi'den özel dersler almaya başladı. 1798'de Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Ali Nutki Dede'ye bağlandı; ertesi yıl "çile"sini tamamlayarak "dede" oldu. Çiledeyken bestelediği ilk şarkısıyla padişah Selim III'ün dikkatini çekti, art arda bestelediği yapıtlarla dönemin gözde bestecileri arasına girdi; yüksek saray görevlerinden padişah musahipliğine ve müezzinbaşılığa atandı. Selim III'ten sonra Mahmut II'nin de yakın ilgi ve desteğini gören İsmail Dede Efendi, bir yandan Saray fasıllarına hanende (ses sanatçısı) olarak katılırken, bir yandan da Enderun'da ve Yenikapı Mevlevihanesi'nde müzik dersleri verdi. İsmail Dede Efendi, hacca giderken yakalandığı koleradan öldü.

Yetiştirdiği çok sayıda öğrenci arasında özellikle, kendisinden sonra 19. Yüzyılın en büyük bestecileri arasında yer alan Zekâi Dede, Dellalzade İsmail Efendi ve Eyyubi Mehmet Bey sayılabilir.

Art arda yeni makamların bulunduğu, klasik Türk müziği repertuarının en gözde parçalarının bestelendiği Selim III döneminde ilk yapıtlarını veren İsmail Dede Efendi, 18. yüzyılın sonunda Batı müziğiyle ilk ciddi bağlantıların sonucu olarak görülmeye başlayan yenilik hareketlerine sırt çevirmemiş olmakla birlikte, genellikle öncülerinden devraldığı kurallara bağlı bir bestecidir. Onun da temel görevi insan sesidir. Mevlevi ayininden ilahiye, kâr'dan köçekçeye, her formda ürün veren İsmail Dede Efendi içtenlikten kaynaklanan akıcılığı, bir müzik yapıtının en büyük erdemi saymıştır.

İsmail Dede Efendi'nin Eserleri

İsmail Dede Efendi, 500 dolayında beste yapmışsa da, nota kullanımının yaygın olmayışı ve müzik öğretiminin ezbere dayanması nedeniyle, bunların yarısına yakın bölümü unutulmuş, 8'i çalgısal, geri kalanı sözlü olmak üzere 267 yapıtı günümüze ulaşabilmiştir.

Sözlü yapıtlarından 49'u dinsel-tasavvufi, 218'i din dışıdır. İsmail Dede Efendi'nin dinsel-tasavvufi yapıtlarının en önemlileri Hüzam, Saba ve Ferahfeza Mevlevi Ayinleridir. Din dışı yapıtlarının başlıcalarıysa şunlardır: Ferahfeza I. Beste (Ey kaşı keman tîr-ı müjen cânıma geçti); Ferahfeza Ağırsemai (Bir dîlber-i nâdide bir kâmet-i müstesna); Ferahfeza Yürüksemai (Bu gece ben yine bûlbülleri hâmuş ettim); Sultanîyegâh Beste (Cân dilimiz lûtf-u keremkâr ile mamur); Sultanîyegâh Ağırsemai (Nihân ettim seni sinemde ey mehpâre cânımsın); Mahur Beste (Ey gonca-dehen hâr-ı elem cânıma geçti); Mahur Yürüksemai (Yine zevrâk-ı derûnum kırılıp kenâre düştü); Hicaz Beste (Ey çeşm-i âhû hicr ile tenhâlere saldın beni); Hicaz Yürüksemai (Yine neş'e-i muhabbet dil-il cânım etti şeydâ); Hicaz Şarkı (Mah yüzüne aşkanım); Şehnâz Şarkı (Sana ey cânımın cânı efendim); Acemaşiran Ağırsemai (Ey lebleri gonca yüzü gül serv-i bülendim); Şevkefza Yürüksemai (Ser-i zülf-ü anberini yüzüne nikâb edersin); Hüzam Yürüksemai (Reh-i aşkında edip kaddimi kütâh gönül); Rast Kâr-ı Nev (Gözümde daim hayâl-i cânâ); Nihavendikebir Yürüksemai (Rencide olma sakın nigâh eylediğimden).

Ferahfezâ Âyin-i Şerîf

Dördüncü SELÂM

Sultân-ı menî sultân-ı menî

Ender dil ü can îmân-ı menî

Der men bi-demî men zinde şevem

Yek cân çi şevad sad cân-ı menî

Sultânımsın,

sultânımsın;

cânımda, gönümdede imânımsın.

Bana üflersen ben dirilirim.

Bir cân da nedir?

Yüz cânımsın.

Mevlevi Ayinleri

Mevlevi ayinleri, Kul'un kendi benliğinden kurtulup, Hakk ile hak olma yolunda verdiği mücadelenin sembolü olarak yapılageliyor. Mevlevihanelerin Semahane bölümlerinde 'Mutrip Heyeti' tarafından çalınıyor ve söyleniyor. 'Mutrip Heyeti' içinde, ney ve kudüm olmak üzere, Türk müziği içinde yer alan diğer enstrümanları çalanlarla birlikte ayini okuyan 'Naathan' grubu da bulunuyor.

'Mutrip Heyeti' ve 'Semazenler'in Mevlevîliğe ait özel giyisilerle icra ettiği Mevlevi ayinleri dört ana bölümden oluşuyor. Her bölüm 'Selam' ismi ile anılıyor.

'Birinci Selam' da âşıklar şüpheden kurtulup Allah'a iman ediyor. 'İkinci Selam' da Allah'ın birliğini görüş haline getiriyor. 'Üçüncü Selam' da bu biliş ve görüş, olgunluk devresine eriyor; 'mutlak olgunluk durağı' na ulaşıyor. 'Dördüncü Selam' da ise 'birlik durağı' nda ayak direterek, kendi merkezleri etrafında dönmeye başlanıyor. Bu Selam'da 'Şeyh' de semaya katılıyor. Ortada 'sema eden' 'Şeyh' Mevlana'yı temsil ediyor. 'Şeyh' 'sema' dan sonra makamı olan 'Post' a vardığında 'sema' sona eriyor ve Kur'an okunmaya başlanıyor. Ardından yapılan dua ile ayin sona eriyor.